

Význam štrukturálnych fondov pre budovanie infraštruktúry akademických knižníc

Kvetoslava Rešetová¹ – Jaroslav Otčenáš² – Pavol Závacký³

^{1,2,3} Materiálovotechnologická fakulta STU Trnava

Abstrakt

Realizácia projektov na základe podpory operačných programov spolufinancovaných zo zdrojov EÚ vytvára nielen podmienky na dobudovanie infraštruktúry akademických knižníc, ale vytvára možnosti pre inováciu a rozšírenie ich služieb. Úspešnosť projektov z hľadiska dosiahnutia prínosov spočíva v správnom zadaní cieľov. Prostredníctvom mechanizmov pre ich špecifikáciu, ich kvantifikáciu a definovania hodnoty prínosov, možno správne určiť zmysel projektu a dosiahnuť obnovu infraštruktúry akademických knižníc.

Úvod

Oblasť technickej infraštruktúry výskumu a vývoja deklaruje mimoriadnu dôležitosť budovaniu a prevádzkovaníu virtuálnej siete s cieľom podporiť základné služby pre komunitu výskumu a vývoja. K týmto cieľom sú prispôsobené aj výzvy Agentúry MŠ SR pre štrukturálne fondy EÚ, ktoré predstavujú v súčasnej ekonomickej situácii možnosti získania nenávratných finančných prostriedkov na budovanie a tvorbu nástrojov pre prenos poznatkov a technológií získaných výskumom a vývojom do praxe. Jedna tretina rozpočtu EÚ predstavovala asi 347 miliárd EUR, ktoré boli alokované do rozpočtov štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na obdobie rokov 2007-2013 [1]. V oblasti obnovy a inovácie technickej infraštruktúry je najpodstatnejším atribútom hodnota inovácií, ktoré sa realizáciou projektov dosahujú a pretrvávajú dobu realizácie týchto zmien.

Priority na skvalitnenie a zatraktívnenie služieb v týchto výzvach mobilizujú akademické knižnice aktívne reagovať na uvedené výzvy a prispôbovať sa spoločenským podmienkam. Ak chce akademická knižnica rozširovať a skvalitňovať svoje služby a má stanovenú víziu, premyslený strategický plán rozvoja pracoviska, poslanie a priority, potom musí nájsť mechanizmy na premietnutie týchto cieľov do konkrétnych projektov. Plánované ciele nie je možné realizovať z bežných rozpočtov organizácie, na ich zabezpečenie sú potrebné mimorozpočtové finančné zdroje. Získanie prístupov k unikátnym elektronickým zdrojom, modernizácia interiérov knižníc, nákup nového technického vybavenia s orientáciou na kvalitu poskytovaných služieb, získanie nových technológií môžeme zabezpečiť len s pomocou týchto finančných prostriedkov.

Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky Slovenskej republiky do roku 2015 v kategórii Znalostné technológie s podporou informačných a komunikačných technológií jasne definuje rozvíjanie technológií pomáhajúcich poznatky nachádzať, triediť, interpretovať a implementovať ako nevyhnutnú podmienku súčasnej vedomostnej spoločnosti. Technická infraštruktúra výskumu a vývoja (jej obnova a inovácia) predstavuje: 1, základ pre budovanie virtuálnej siete 2, ovplyvňuje služby pre komunitu výskumu a vývoja 3, predstavuje podmienky pre tvorbu vedomostnej mapy inštitúcie 4, podporuje rozvoj intelektuálneho kapitálu vedeckého potenciálu inštitúcie. Modernizácia a skvalitňovanie technickej infraštruktúry výskumu a vývoja predstavuje snahu aktivít akademických knižníc ako základní vedecko-výskumnej činnosti na fakultách [2].

1. Východiská pre budovanie infraštruktúry STU

Slovenská technická univerzita v Bratislave má vytýčený strategický rozvojový plán pre roky 2012 – 2017, ktorý deklaruje posilnenie pozície STU v európskom výskumnom priestore. Definuje ho týmito prioritami:

1. garantovať slobodný priestor pre vedecké bádanie,
2. budovať prístrojovú a laboratórnu infraštruktúru,
3. popularizovať a zviditeľňovať výsledky vedeckovýskumných aktivít univerzity.

Jednými z hlavných princípov rozvoja fakulty, ktoré vychádzajú z naplnenia jej vízie a poslania, sú:

1. realizovať základné činnosti – vzdelávanie, výskum a transfer poznatkov s vedomím svojej spoločenskej zodpovednosti vo vzťahu k SR i zahraničiu;
2. sústavne upevňovať a rozvíjať akademickú excelentnosť a kvalitu vo všetkých oblastiach jej činnosti.

Priority v oblasti financovania predstavujú podporu:

- stratégie získavania alternatívnych zdrojov financovania;
- získavanie projektov financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ s prioritou na dobudovanie výskumnej infraštruktúry fakulty;
- aktualizácia investičného rozvoja fakulty.

Vývoj budovania infraštruktúry na MTF STU bol bližšie popísaný v článku [3], ktorý prehľadne mapoval jej vývojové etapy od vzniku fakulty.

2. Obnova infraštruktúry a jej význam pre inštitúciu

Obnova infraštruktúry inštitúcie vytvára priestor pre tvorbu znalostných technológií s podporou informačných a komunikačných technológií. Využitím kvalitnej infraštruktúry sa nielen modernizuje podporná infraštruktúra vedy a výskumu, t. z. získavajú sa nové zariadenia, ktoré môžu svojimi funkcionalitami napomôcť globálnemu cieľu transferu poznatkov, ale inovatívne prvky budovania technického a komunikačného základu školy prinášajú pridanú hodnotu k zabezpečovaným výstupom z pedagogickej a vedecko-výskumnej činnosti. Obnova výskumnej a vývojovej infraštruktúry a prístrojového vybavenia na vysokých školách, výskumných inštitúciách, výskumných centrách a ostatných organizáciách výskumu a vývoja prispieva k rozvoju vedeckého potenciálu inštitúcie, stáva sa dominantným prvkom pre možnosti spolupráce so zahraničnými vedeckými subjektami, podporuje vlastné vedecké bádanie.

Oblasť budovania a modernizácie infraštruktúry vedy a výskumu a problematika súvisiaca s jej riešením je vysoko naliehavá téma, ktorá rezonuje v akademickom prostredí. Podľa analýzy súčasného stavu, ktorá bola súčasťou mapovania vybraných subjektov (univerzity technického typu v SR) vyplynulo, že otázke podporných systémov **prezentácie výsledkov vedecko-výskumnej činnosti** nie je venovaná náležitá pozornosť, pritom každý subjekt jednoznačne potvrdzuje naliehavosť jej budovania a rozvoja. Výsledky analýzy potvrdili všeobecné závery, že servisné pracoviská evidujú výsledky tvorivej práce v oblasti vedy a výskumu (evidencia výskumných a grantových úloh, zoznam patentov pracovníkov organizácie, sledovanie publikačnej činnosti, odoberanie časopisov z oblasti duševného vlastníctva,...), ale nie všade je rovnako zabezpečená možnosť **podieľať sa na tvorbe nástrojov pre transfer poznatkov** z týchto zozbieraných údajov. Bez kvalitne vybudovanej infraštruktúry nevytvárajú ucelené mechanizmy pre prezentáciu poznania v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu, nevedia narábať s nástrojmi pre transfer poznatkov najnovších výsledkov výskumu do praxe a pod. do ucelených celkov. Práve naznačené zistenia a výsledky analýzy predstavili súbor problémov týkajúcich sa:

- miesta vzniku informácií, t. z. identifikuje sa rozptyl informácií po jednotlivých organizačných zložkách fakulty (univerzity),
- absencie informácií, resp. absencie výkonu činností,
- miesta získavania informácie a rôznorodosť zberu informácií,
- spôsobu distribúcie informácií,
- rozdielnej intenzity väzieb medzi zložkami akademických činností,
- rôznorodosť miesta uchovávaní a aktualizácie informácií,
- organizačného zabezpečenia aktivít,
- systémovej a systematickej práce s údajmi a informáciami a ich efektívneho využitia.

3. Podiel akademickej knižnice MTF na výzvach projektov ESF

Výstupy z budovania a obnovy infraštruktúry predstavujú súbor aktivít, ktoré výrazne ovplyvňujú chod celej inštitúcie. MTF vytvorila razantné kroky pre odstránenie uvedených bariér inováciou a reštrukturalizáciou celej svojej infraštruktúry pre podporu vzdelávania a výskumu. Systémy pre podporu vrcholového riadenia vedy a výskumu slúžia predovšetkým vedeckému prostrediu fakulty (univerzity), kľúčovým a rozhodovacím procesom vedeckého výskumu ako informačná základňa pre globálne a strategické rozhodovanie. Tieto systémy musia využívať všetky vnútorné informačné zdroje vytvorené na nižších úrovniach riadenia, externé informačné zdroje a ostatné informácie v obvyklých i neobvyklých štandardizovaných formátoch.

Na základe takéhoto prístupu bolo možné uchádzať sa o projekty:

- **Centrum poznatkovej organizácie duševného vlastníctva** s hlavným cieľom: podpora riadenia práv duševného vlastníctva vo výskumných organizáciách, tvorba a prevádzka procesov zabezpečujúcich komplexnú podporu riadenia a ochrany práv duševného vlastníctva výskumných organizácií financovaných z verejných zdrojov a spoločných výskumných inštitúcií. Z projektu získala akademická knižnica finančné prostriedky na nákup literatúry, zabezpečili sa mobilné regále, vybudovala sa špecializovaná učebňa, získali sa elektronické zdroje z oblasti patentov [4];
- **Poznatkovo riadený systém nástrojov sledovania uplatnenia absolventov v praxi v procese integrácie do EÚ** s hlavným cieľom: vytvorenia alumni združenia na fakulte. Akademická knižnica získala realizáciou projektu technické vybavenie a nákup literatúry do knižničného fondu;
- **Rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výskumu a vývoja pre Pracovisko materiálového výskumu UVP-CAMBO** s hlavným cieľom: zabezpečenie vzdelávacieho programu výskumníkov a doktorandov fakulty, ktorí absolvujú program v pracovných skupinách orientovaných na materiálový výskum orientovaný na využitie iónových väzbov. Ich poznatky sú teoreticky prehĺbované odbornými prednáškami, on site tréningom na unikátnych zariadeniach. Akademická knižnica z tohto projektu získala prístup k 7-mim elektronickým zdrojom;
- **Vedomostná mapa** s hlavným cieľom projektu, ktorý je v súčasnosti v príprave je: vybudovanie excelentného pracoviska digitalizácie výstupov vedecko-výskumnej činnosti so zámerom vybudovať inštitucionálny repozitár s príslušnou kvalitou zabezpečenia ochrany a archivácie výsledkov tvorivej, vedeckej intelektuálnej činnosti vyplývajúcej z vedecko-výskumnej činnosti organizácie, zavedenie technológie RFID, získanie elektronických zdrojov, nákup literatúry. Funkciou tejto aktivity je získanie (nadobudnutie) strojov a zariadení na zabezpečenie a vybudovanie digitálneho pracoviska a vybudovať systém pre dlhodobú ochranu digitalizovaných dokumentov, vytvoriť infraštruktúru pre prevádzku digitalizačného pracoviska a LTP systému a vytvoriť tak systém pre sprístupnenie v jednotnom prostredí i prostredníctvom špeciálnych aplikácií.
- **Vedomostná fakulta pre hospodársku prax** s hlavným cieľom: tvorba nástrojov a partnerského prostredia vedomostnej fakulty pre hospodársku prax, kde analýza potrieb vychádza z dlhodobého cieľa fakulty zvyšovania miery zodpovednosti za prenos poznatkov do praxe a rozvoja vedomostnej spoločnosti. Podstatný prínos z realizácie projektu pre akademicкую knižnicu je **v oblasti informačnej výchovy** – realizácia prednáškových blokov pre doktorandov a výskumníkov v oblasti navigácie v elektronických informačných zdrojoch, ale tiež tvorba informačných produktov zo získaných elektronických zdrojov pre cieľovú skupinu a partnerov fakulty. Z kolekcii e- publikácií bude možné vypracovať informačné produkty, kde pôjde o konceptuálne mapovanie súčasného vedecko-výskumného prostredia z elektronických zdrojov v relevancii k riešeným úlohám a vedecko-výskumnému profilu jednotlivca (vedecko-výskumný pracovník a študent doktorandského štúdia), ale i pre partnerov z praxe. Pôjde o pridanú hodnotu k zhromaždeným, alebo vyhľadaným súborom informácií. Spoločným menovateľom výstupov realizácie aktivity (zabezpečenie prístupu

k elektronickým časopisom a knihám a tvorba informačných produktov) je poskytnutie významu (kontextu) vo forme informačných produktov podporujúce dokonalejšie pochopenie a využitie obsahu informácie pre podporu výskumu, prenosu poznatkov a orientácie sa vo vedeckom priestore. Tým sa predikujú nové informačné služby pre cieľovú skupinu projektu – zo 7 profilových kolekcí sa vytvoria pre každého člena cieľovej skupiny informačné balíky s obsahmi textov v súlade s ich vedecko-výskumným zameraním, témou dizertačnej práce a pod. Navyše môže akademická knižnica poskytnúť tieto výstupy aj pre partnerov - je možné vyhľadávať v elektronických zdrojoch informácie z ich profilu a poskytnúť im výnimočné informácie (nakoľko oni tieto prístupy k elektronickým zdrojom nemajú) pre rozvoj ich vlastného manažmentu, vývoja a inovácií. Tým sa potvrdí záujem fakulty na partnerskom vzťahu, na možnostiach podporiť aj zo strany fakulty problematiku miesta v podnikoch kvalitnými poznatkami a informáciami z týchto zdrojov. V tomto smere bude mať akademická knižnica nezastupiteľnú funkciu a zvyšuje sa tým prestíž pracoviska vo vonkajšom okolí. Bez získania týchto zdrojov z projektov by nebolo možné takéto nadštandardné služby poskytovať.

- **IKT projekty infraštruktúry** s hlavným cieľom: ďalšie rozširovanie virtualizácie a nasadzovanie nových, moderných elektronických trendov pri výučbe a vo výskumnom procese (napr. modernizácia audiovizuálnej technológie vo veľkých prednáškových miestnostiach tak, aby pri prednáškach bol dosiahnutý najvyšší možný štandard multimedialných aplikácií; na diaľku riadené laboratória s prístupom pre študentov, interaktívne tabule, lepšie pokrytie wifi sieťou, výkonné servery pre distribuované výpočty, atď.) . Realizáciou projektu akademickej knižnice majú dnes študenti MTF STU prístup k elektronickým skriptám, vytvárajú sa digitálne objekty publikačnej činnosti a digitálny archív všetkých záverečných prác na fakulte od jej vzniku.
- **Centrálny uzol SANET** s hlavným cieľom: naďalej zvyšovať rýchlosť, kvalitu a stabilitu pripojenia do Internetu, zapájanie na vysokorýchlostný optický internet ďalších neziskových inštitúcií nielen priamo z mesta Trnava, ale v rámci celého Trnavského kraja .

Záver

Inovatívny prístup k budovaniu infraštruktúry za podpory štrukturálnych fondov na fakulte generuje pre akademickú knižnicu:

- a) možnosť vybudovania integrovaného informačného systému pre podporu vedy a výskumu zabezpečujúceho kontrolu a riadenie prístupu k obsahom digitálneho repozitára,
- b) inováciu v poskytovaných a zavedených elektronických službách na podporu výskumu s možnosťou tvorby informačných produktov pre profil výskumníkov a PhD študentov,
- c) možnosti prístupu k unikátnym informačným zdrojom (databázy, licencie,...) a tým modernizovať prostredie pre rozvoj a implementáciu technológií umožňujúcich poznatky vyhľadávať a interpretovať,
- d) akvizíciu knižničného fondu dopĺňovaním unikátnych knižničných zbierok a tým zlepšovať profil knižničného fondu,
- e) rekonštrukcie interiérov akademickej knižnice s moderným vybavením a zariadeniami,
- f) vybudovať technickú infraštruktúru podpory výskumu a vývoja inštitúcie so silným prezentačným dopadom.

V dnešnom období rozvoja poznatkovej spoločnosti majú akademické knižnice akoby stále mierny ostych využiť možnosť, ktorá sa im naskytuje. A tou je - presadiť sa na vedúcej pozícii univerzity, pokiaľ sa chcú etablovať v procesoch vysokoškolskej kreativity, komunikácie a vzdelávania. Mali by byť pripravené na razantné zmeny svojho poslania a odvážnejšie správanie sa v snahe zachovať si svoje doterajšie postavenie, t. z. musia vydržať v úsilí o vytváranie pridanej hodnoty akademických procesov, pri poskytovaní rýchleho a cieľovo orientovaného prístupu k dátam, informáciám a poznatkom. Argument nedostatočného financovania ako zdôvodnenie pasivity je neprimeraný.

Akademické knižnice by sa nemali báť experimentov, anticipácie možného budúceho vývoja, rozvoja svojej funkcionality, partnerstva a úsilia o nové, širšie a náročnejšie kompetencie [5].

Zoznam bibliografických odkazov

- [1] Documents Toolbox for programmes How to apply. Iceland Liechtenstein Norway eea grants: <http://www.eeagrants.org/id/1941.0>)
- [2] Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015 (schválený uznesením vlády SR č. 766/2007). In: <https://www.vedatechnika.sk/SK/Stranky/default2.aspx>
- [3] Rešetová, Kvetoslava - Otčenáš, Jaroslav - Závacký, Pavol - Štefánková, Jana - Moravčík, Oliver: The impact of infrastructure on knowledge processes in an institution. In: Comec 2012 : VII International Scientific Conference of Mechanical Engineering. November 5th to 8th 2012, Villa Clara, Cuba. - : Central University of Las Villas, 2012. - ISBN 978-959-250-757-9.
- [4] Rešetová, Kvetoslava: Realizáciou európskeho projektu akademickej knižnice k podpore vedecko výskumných aktivít na fakulte. In: *Ikaros* [online]. - ISSN 1212-5075. - Vol. 14, No. 9 (2010), pp. 1-3
- [5] Atkins, Daniel E. Keeping Academic Libraries at the Center of the University. In *Digital Librarries: a Vision for the 21st Century* [online]. University of Michigan, 2003 - [cit. 2007-03-15]. Dostupné na internete <: <http://www.mzk.cz/CASLIN05/dokumenty/skenderija.ppt> >

Tento článok je výstupom projektu Vedomostná fakulta pre hospodársku prax, ITMS 26110230113. Projekt je realizovaný na základe podpory operačného programu Vzdelávanie, financovaný z európskeho sociálneho fondu.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

